Doktori (PhD) értekezés tézisei

<<AZ ELJÁRÁS GYORSÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI A SZEMÉLYI ÁLLAPOTOT ÉRINTŐ PEREKBEN>>

<<Dr. Hegedűs Ákos>>

Témavezető: Dr. Pribula László

DEBRECENI EGYETEM
Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Debrecen, 2023.

1. Az igazságszolgáltatás kezdeti formáinak megjelenésével egyidős a polémia az eljárások időtartamát illetően. Az emberi természet ugyanis különösen érzékeny arra, hogy az időbeliséget hangsúlyozza és valamely eszköz hasznosságát megítélje akár pusztán az eszköz igénybevételének idővonzata alapján. A Bibliában a Kivonulás könyvében már olvasható, hogy

„Másnap Mózes leült, hogy bíráskodjék a nép között. Ott állt a nép Mózes előtt reggeltől estig. Mózes apósa látta, hogy mi mindent végez a nép között, ezért azt monda: Miért így végzed munkádat a nép között? Miért egyedül bíráskodsz, és miért kell az egész népnek reggeltől estig előtted állnia? … Apósa ekkor ezt mondta Mózesnek: „Nem jól csinálod a dolgot. Teljesen kimerülsz te is, meg a nép is, amely veled van. Túlságosan nehéz neked a feladat, nem tudod egyedül elvégezni…, De válassz ki a nép közül derék, istenfélő férfiakat, megbízható embereket, akik gyűlölik a haszonlesést és tedd őket elöljárókká ezer, száz, ötven vagy tíz ember fölött.”[1]

A történetből az igazságszolgáltatás több problémája is megismerhető. Az első, hogy amennyiben mindenki a legfelkészültebb bíróhoz szeretne kerülni, ez mind a jogkereső közönséget, mind az igazságot szolgáltató egyetlen személyt jelentősen megterhelheti. Nem csak az egy legfelkészültebb képes arra, hogy megfelelő módon ellássa az igazságszolgáltatást. Nem csak az erőforrások kimerülése érdekében szükséges az igazságszolgáltatás rendszerének kialakítása, hanem azért is, mert ha valakinek valamilyen peres ügye támad, ne kelljen reggeltől estig ott állnia a döntésre várva.

A késlekedésnek ugyanis több hátrányos következménye is van. A jogában sértett félnek mérlegelnie kell, hogy az igazának érvényesítése során elvesztegetett idő számára milyen hátrányokkal jár. Figyelembe veszi azt, hogy ha hosszabb időn keresztül kell az igazának érvényre juttatásáért küzdenie, akkor ez nem éri meg számára. Viszonylag ritka az a helyzet, amikor „egy jogsérelemnél nem csupán a pénzérték, de a megsértett jogérzet elégtétele is kérdésben forog”[2] Rámutat a hivatkozott történet arra is, hogy amennyiben a döntések gyorsasága a cél, akkor az szükségképpen konkurálni fog egyéb célokkal. A döntés minősége, az igazságszolgáltatási szervezet költségei, az anyagi igazságra törekvés mértéke ellentétesen hathat a gyorsaságra. A példa meghatározza az

[1] 2Móz 18, 13-21
[2] JHERING, Rudolf Von, *Küzdelem a jogért*. In: VARGA Csaba (szerk.), Jog és filozófia, Osiris Kft, Budapest, 1998, 16.

igazságszolgáltatásban dolgozó személyekkel szembeni alapkövetelményeket: a megbízhatóságot és a haszonlesés gyűlöletét.

A Corpus Juris Hungariciben is viszonylag korai rendelkezéseket találunk az eljárás elhúzódásának megakadályozása érdekében. Szent László király Dekrétumainak harmadik könyve 24. fejezete a pert halogató bírákról azt írja, „ha valaki a bírák közül harmincz napon túl halogatja a pert, csapják meg". A korai eljárásjoginak tekinthető szabály külön is felhívja a figyelmet arra, hogy az eljárás idővonzata igen érzékeny terület. Fontos a bírói hatalom korlátainak felállítása, és annak deklarálása, hogy mi várható el az igazságszolgáltatástól.

Az eljárás idődimenziójával kapcsolatos viták tehát csaknem egyidősek az igazságszolgáltatás létezésével. Ugyanakkor a mai napig kimeríthetetlen témát jelentenek. Önmagában a jogi környezet vizsgálata teljesen alapos megállapításokra nem ad lehetőséget, és a jogszabályok változtatására tett javaslatok önmagukban nem feltétlenül hordoznak megoldásokat. A személyi és tárgyi feltételek szükségképpen kihatnak az eljárások időtartamára. A megfelelő informatikai környezet mára elengedhetetlen, hiszen önmagában a szövegszerkesztő program bekapcsolásáig nem mindegy, hogy mennyi időt kell várni. A jogi adatbázisok rendelkezésre állása, a joganyagok és magyarázatok kereshetősége mind figyelembe vehető összefüggés, amelyek körében az online hozzáférés még mindig anyagi érdekeket sért sok esetben. Ennek ellenére elkerülhetetlen annak vizsgálata, hogy a ma Magyarországon zajló jogalkotási dömpingben a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) mennyiben volt képes megfelelni a célkitűzéseinek, a gyakorlat hogyan fogadta az eljárásjog változásait, a koncepcionális változások mennyiben tekinthetők maradandónak. Az új szabályozási környezetben az is kérdésként merül fel, hogy a jogértelmezés eszközeivel mennyiben alakítható ki egységes joggyakorlat, vagy mindenképpen szükséges a jogalkotó újabb és újabb finomhangolása.

Fontos hangsúlyozni, hogy jelen értekezés a polgári eljárás hatékonyságával vagy idődimenziójával kapcsolatos átfogó tanulmánynak nem tekinthető. Elsődlegesen a személyi állapotot érintő perek sajátosságain keresztül foglalkozik a polgári per időtényezőinek fontosabb kérdéseivel. A Pp. a nemzetközi trendeknek megfelelően a vagyonjogi perekre lett kodifikálva, de a legjelentősebb változásokkal érintett területe a személyi állapotot érintő perek fejezete, és a leggyorsabban változó eljárási szabályok is

itt lelhetők fel. A vagyonjogi perek és a személyi állapotot érintő perek különbségeire történő figyelemfelhívás ezért nem mellőzhető.

A témaválasztás kiindulási pontja volt PRIBULA eljárási szabályok változását összefoglaló megfogalmazása, amely szerint „a 2018. január 1-jén hatályba lépett polgári perrendtartás a joggyakorlat és a jogtudomány eredményei alapján kívánta pusztán eljárási határidőben gondolkozó korábbi jogalkotói megoldások helyett a per szerkezetének, a bíróság és a felek szerepének koncepcionális átgondolásával elősegíteni a hatékony jogvédelem érvényesülését”[3] Ez a koncepcionális átgondolás ugyanis rövid időn belül akadályokba ütközött, és erős kritika tárgya lett. Az értekezés is kritikusan elemzi a korábbi szabályoktól jelentős eltéréseket, és a joggyakorlat visszajelzései alapján bekövetkező változásokat. A történeti összehasonlítás eszközével kívánja felhívni a figyelmet azokra a szabályokra, amelyek megítélésében konszenzus nem alakult ki.

Az értekezés elsősorban a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (1952-es Pp.) szabályait hasonlítja össze a Pp. rendelkezéseivel. Az összehasonlítás célja az eljárás gyorsaságával összefüggésben tett jogszabálymódosítások összegyűjtése, összpontosítva a személyi állapotot érintő perek változásaira. Ezek körében is fókuszálva azon szabályokra, amelyek a 2018. január 1. napján hatályba lépett törvény jelenleg hatályos szövegében már nem vagy eltérően szerepelnek. Az értekezés az összehasonlításon túl nagymértékben támaszkodik egyes ügyekből levonható általános következtetésekre. Hasonlóan ehhez, bizonyos vélekedések szerint az egyes esetekben előforduló diszfunkcionalitás kiküszöbölését a jogalkotás – mint általános következtetés – útján látja megoldhatónak. A dolgozat összegzésre törekszik, amelyben az eljárás időtartamára ható eljárási szabályok szisztematikus vizsgálatával, a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése érdekében kíván megállapításokat megfogalmazni. Az eljárás gyorsítását nem tekinti szinonimaként a tisztességes és észszerű időn belüli eljáráshoz való joggal. Célja a szűkebbnek tekinthető és ezért egyszerűbb megítélésűnek vélt gyorsaság vizsgálata, ugyanakkor nem kíván elszakadni az értékelő megállapítások megtételétől, a gyorsaság érdekében alkalmazott jogszabályi intézkedések értékelésétől.

A kutatás elsősorban kvalitatív módszerekkel dolgozza fel a szakirodalmat, történeti összehasonlítást alkalmazva. A norma és a hozzá kapcsolódó jogértelmezés

[3] PRIBULA László, *A polgári perrendtartás megvalósult hatásköri modelljének értékelése a történeti fejlődés tükrében,* Jogtudományi Közlöny 2020. 1., 21.

mellett magyarázó jelleggel utal jogszociológiai összefüggésekre, valamint a joggyakorlat visszajelzéseire. Az általános megállapítások alátámasztására és az eseti megnyilvánulásokból levonható általános következtetések megtétele végett a jogesetelemzésre is épít az értekezés. A kvantitatív megállapítások a nyilvánosan elérhető statisztikákon alapulnak, az ellenőrizhetőség hiánya miatt csak kevés saját vizsgálat kerül meghivatkozásra. A kiválasztás több esetben szubjektív indíttatású, de objektív megállapításokra törekvő. A disszertáció támaszkodik a Szekszárdi Törvényszék kérdőíves kutatására az alternatív vitarendezés jelentőségének vizsgálata során, és épít az Országos Bírósági Hivatal coospace felületén elérhető szakmai anyagokra azzal, hogy ahol nyilvánosan is elérhető az adott információ vagy vélemény, ott elsősorban a nyilvánosan megismerhető anyagokra történik csak hivatkozás. Nemzetközi hatásokat elsősorban a hazai joggyakorlat során is kötelezően figyelembe veendő iránymutatások tükrében értékel.

A disszertáció „Alapvetések" fejezete dolgozza fel összefoglalóan az eljárás gyorsasága szempontjából értékelhető jogintézményeket. A nem vagyonjogi per kategóriájának felállítására is kísérletet tesz az értekezés, mivel a vagyonjogi perek általános szabályaitól eltérő külön kategória is mutat közös tulajdonságokat. Foglalkozik az osztott perszerkezet eljárás időtartamára gyakorolt hatásának elemzésével, az eljárás elhúzódásával kapcsolatos hatékony jogorvoslat kérdésével és az eljárás gyorsításának lehetőségeivel az eljárási törvény alapelveinek tükrében. Hosszabb vizsgálódás tárgyát képezi három olyan részterület, amely meghatározó a személyi állapotot érintő perekben és értékelhető az eljárás gyorsasága alapján: a keresetváltoztatás, a szakértő szerepe a személyi állapotot érintő perekben és a közvetítői eljárás lehetősége.

A személyi állapotot érintő perek esetében tapasztalhatjuk a legtöbb jogszabályi változást. Az azonosítható rendező elvek körében vizsgálat tárgyát képezte az eljárás gyorsasága, az eltérő perfelvételi utak szükségessége és indokoltsága, azok eljárásra gyakorolt hatásai, amelyet kiegészít a kitűzési gyakorlat idővonzata.

A személyi állapotot érintő perekben is kitüntetett szerepet kapott a tárgyaláson tett nyilatkozatok jelentősége, amellyel szorosan összefüggenek a felek személyes jelenlétét biztosító rendelkezések. A tárgyalás a peres eljárás egyik legköltségesebb és legidőigényesebb része, ugyanakkor nagyban szolgálja az eljárás hatékonyságát. A státuszperekben rendszerint a felek szolgáltatják a legfontosabb adatokat a bíróságnak a tényállás megállapításához, hiszen a jogvita az őket közvetlenül érintő „legszemélyesebb

kérdések" körül forog. A személyes megjelenés kötelező szabálya ugyanakkor kihathat az eljárás elhúzódására, különösen, amikor az alperes kifejezetten szabotálja az eljárást meg nem jelenésével.

A közvetlen észlelést mind a határozatok megalapozottsága, mind az eljárás emberközpontúsága szempontjából nehéz pótolni. A tárgyalás ugyanakkor csak akkor képes betölteni a funkcióját, ha megfelelően előkészített, és azon a felek képesek tisztázni, hogy melyek a vitás kérdések és melyek azok, amelyekben nem a bíróság döntését kérik, hanem maguk is tudják rendezni.

A tárgyalás mellett a polgári per másik leginkább idő- és költségigényes eleme a szakértői bizonyítás. E körben is tehetők olyan sajátos megállapítások, amelyek a különleges eljárások különbségeit emelik ki. A gondoksági perek az egyetlen kötelező szakértői bizonyítással terhelt ügyek, idővonzatuk szempontjából mégsem a jellemzően elhúzódó ügyek. Ezért az leegyszerűsítő megállapítás lenne, ha a szakértői bizonyítással járó ügyeket általában hosszú időtartamú vagy bonyolult ügyeknek tekintenénk.

A keresetváltoztatás és a tényállás-változtatás kérdéskörei szorosan összefüggenek az eljárás idővonzatával. A tényállás változtatása, annak kiegészítése, ezek által a bizonyítékok csöpögtetése tipikusan az eljárás elhúzódásához vezető folyamatként ismert, ugyanakkor a személyi állapotot érintő perek esetében az életviszonyok változásai kifejezetten igényelték a lazább perszerkezeti szabályok alkalmazását.

Speciálisnak tekinthető a perrel érintett személyi kör is, mivel sok esetben kell az eljárás során figyelemmel lenni a kiskorú gyermekek vagy a fogyatékkal élők védelmére. A fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetése az állam feladata, de a hátrányok kiküszöbölése ugyanúgy az igazságszolgáltatás aktív szerepvállalását is feltételezi, mert minden közhatalom gyakorlást a törvény közszolgáltatásnak tekint, ez pedig sok esetben inkább az idővonzatra hátrányosan ható körülmény.

Az aktívabb bírói szerepvállalást – különösen a családjog területén – az alternatív eljárások igénybevétele egészíti ki, amelyek közül a legjellemzőbb viszályrendezési módszer a mediáció vagy közvetítés igénybevétele. A különleges eljárások során a közvetítés is másként működik, mint az általános szabályok keretei között.

Az eljárás gyorsításának eszközei általában:

- perkoncentráció (amely alapelvi jelleggel öleli át az eljárást gyorsító eszközöket),
- a hatásköri és illetékességi szabályok optimalizálása,

- kötelező jogi képviselet,
- preklúzió és eventualitás,
- a jogorvoslat helyes szerepének rögzítése,
- a keresetlevél kellékeinek részletezése,
- fokozott figyelem a felek megjelenési fegyelmére,
- fizetési meghagyásos eljárás,
- bírósági meghagyás,
- pénzbírság,
- közvetítés,
- szakértői bizonyítás szabályainak rendezése.

Az eszközrendszer lehetőséget nyújt az eljárások észszerű időn belül történő elbírálására, azonban egyedi anomáliák miatt mindig merülnek fel olajozandó területek.

A személyi állapotot érintő perekben inkább azt lehet tapasztalni, hogy a rövid határidőket meghaladóan kevesebb eszköz áll rendelkezésre az eljárás gyorsításához.
A perszerkezet átalakítása, amely a vagyonjogi perek esetében nagy segítségként jelentkezett a személyi állapotot érintő perekben, inkább ellenállásra talált. A preklúziós szabályok a hivatalbóliság miatt alig alkalmazhatók. A globalizálódó világban a földrajzi távolságok miatt a személyes jelenlét biztosítása is az eljárások jelentős elhúzódását eredményezheti. Az alapelvek és garanciális szabályok pedig sokszor az eszközrendszer hatékonyságát csökkentik. A szakértői bizonyítás hatékonyságát pedig már önmagában az a tény is megkérdőjelezi, amikor a jogszabály által biztosított határidőt vállaló szakértőt, vagy egyáltalán szakértőt nem lehet találni.
A személyi állapotot érintő perekben

- a sajátos hatásköri és illetékességi szabályok,
- a perek összekapcsolásának korlátozása,
- ügygondnok alkalmazása,
- rövidebb határidők alkalmazása,
- az ideiglenes intézkedés és az előzetes bizonyítás,
- a speciális perfelvételi út,
- a személyes jelenlét,
- az officialitás,
- a szóbeliség erősítése,

- a perszerkezet rugalmasságának biztosítása,
- az elállás megkönnyítése,
- a magánszakértői bizonyítás kizárása
- és a keresetlevél speciális tartalmi elemei

lehetőséget biztosítanak az általában gyors, vagy nagyon gyors ítélkezéshez is, de az elhúzódó ügyek terén inkább csak jósolni lehet, mert a Pp. rövid időn belüli többszöri módosításai miatt a nehéz ügyek még nem futottak át az eszközrendszer jelenlegi palettáján.

2. A peres út választása a legtöbb esetben kényszer eredménye. A fél által kitűzött cél, az igény más módon történő érvényesítése, nem látszik kivitelezhetőnek. A polgári per alapja a vita és az ellenérdekű felek álláspontjának ütköztetése. Ebből az alapgondolatból kiindulva a peres eljárás gyorsaságára ható első körülmény, ha a perre szakosodott intézmény (a bíróság) feladatai közül leválasztásra kerülnek azok az esetek, ahol ténylegesen nincsen vita a felek között. *A vita hiánya állapítható meg* a nem vagyonjogi perek között tipikusan a házasság felbontása iránti perekben, ahol a házasság teljes és helyrehozhatatlan megromlásának vizsgálata nélkül bontja fel a bíróság a házasságot, a házastársak végleges elhatározáson alapuló, befolyásmentes megegyezése alapján. Visszatérően felmerülő kérdés, hogy ilyen esetben szükséges-e a bíróság eljárása.[4]

Célkitűzés tehát, hogy amennyiben vitás kérdések a felek között nincsenek, akkor minél gyorsabban és minél kisebb energiaráfordítással történjen meg az eljárás lefolytatása. A Pp. változásai megfelelő irányba mozdultak el *a rövidebb határidők* és *nagyobb fokú rugalmasságot biztosító szabályok* bevezetésével. A 2020. évi CXIX. törvény (Pp. novella) által bevezetett új perfelvételi út lehetőséget biztosít a tárgyalás gyors kitűzésére, az első tárgyalás minél gyorsabb megtartására. A 2022. évi XXIV. törvény változásai pedig lényegében egy megfelelően előkészített, körülbelül 15 perces tárgyalás keretében lehetőséget nyújtanak a házasság felbontására még akkor is, ha a

[4] Lettországban a házasság felbontásának eseteit a polgári törvénykönyv családjogi része és a közjegyzőkről szóló törvény sorolja fel. A házasság intézményének általános kereteit a polgári törvénykönyv családjogi része határozza meg. Lettországban a házasságot a bíróság vagy a közjegyző bonthatja fel. A közjegyző akkor bonthatja fel a házasságot, ha a házastársak megegyeztek a házasság felbontásáról, nincs közös kiskorú gyermekük vagy közös vagyonuk vagy amennyiben közös kiskorú gyermekük vagy közös vagyonuk van, írásban megállapodtak a közös kiskorú gyermek felügyeletéről, a láthatásról, a gyermek tartásáról és a közös vagyon megosztásáról. https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-lv-maximizeMS_EJN-hu.do?member=1 (2022. szeptember 2-i letöltés)

feleknek van közös kiskorú gyermeke. A módosítás indokaképpen megjelenő Mezey kontra Magyarország 7909/05. ügy megerősíti, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában a személyi állapotot érintő ügyekben az észszerű időn belül történő befejezés az ügy tárgyára tekintettel szigorúbb megítélés alá esik.

A legalább két tárgyalás megtartása a feleket komolyabb megfontolásra késztette a házasság felbontása iránti perekben. A bontás szempontjából nem volt jelentős akadálynak tekinthető, mégis az elhatározás komolyságát nagyban alá tudta támasztani. Azokban az eljárásokban, ahol kiskorú gyermek is érintett, általában indokolt, hogy a peres eljárás a felekre és környezetükre gyakorolt negatív hatásai minél kevésbé érvényesüljenek. Ennek ellenére kijelenthető, hogy a túl gyors perben korlátozott lehetőség mutatkozik a kiskorú gyermek érdekeinek figyelembevételére. Ha a házasság felbontása teljesen formális eljárássá válik, akkor valóban nem sok érv szól amellett, hogy a bíróság legyen az a fórum, amely ennek kimondására jogosult.

A Pp. hatálybalépésekor kezdetben tapasztalható merevség és a legegyszerűbb ügyekben is megnyilvánuló, túlságosan hosszú előkészítő szakasz a Pp. legutóbbi módosításaival teljesen átfordult egy csaknem formális, adminisztratív eljárásba, amelyben a bíróság szerepe szinte jelentéktelennek mondható. Ezen a helyzeten a személyes jelenlét és a közvetlen észlelés sem változtat jelentősen, mivel a gyorsított és leegyszerűsített modellben a felek akaratának komolyságáról csak korlátozottan lehet meggyőződni. Ezért álláspontom szerint *a Pp. legutóbbi eljárást gyorsító változtatásai már azért voltak indokoltak, mert a személyi állapotot érintő perekben a gyakorlat nem tudta kamatoztatni az osztott perszerkezet előnyeit.*

3. Az ideiglenes intézkedésre vonatkozó szabályok módosítása elsősorban a határidők szigorításaként értelmezhető. Indokolt lehet, mivel általában elvárható, hogy az ideiglenes intézkedés iránti kérelemről 30 napon belül döntsön a bíróság, másrészt az ügy egyedi körülményei alapján lehetséges, hogy a 30 nap is túlzottan hosszú időnek minősül. Egyes kérelmek körültekintő és érdemi elbírálása pedig anélkül, hogy a felek számára érdeksérelmet okozna, hosszabb időt is igénybe vehet. A házasság felbontása iránti perben előterjesztett ideiglenes intézkedés iránti kérelem, amely a szülői felügyelet gyakorlását és a kapcsolattartás tényét érinti, jelentősen meghatározza, hogy milyen kapcsolat maradt fenn a gyermek és a különélő szülő között. Egy jól és alaposan meghatározott kapcsolattartási rendszer alkalmas arra, hogy mind a kiskorú gyermek, mind a peres felek érdekeinek jelentős sérelme nélkül legyen lefolytatható akár egy hosszabb bizonyítási

eljárás is. Az ideiglenes intézkedés célja vész el azáltal, ha a döntéshozatal túlságosan lassú a kérelemről, de abban az esetben is, ha a felek érvei megalapozott mérlegelésre nem kerülnek, mert a határidők ezt nem teszik lehetővé. A személyi állapotot érintő perek módosításai csaknem olyan gyakoriságúak, hogy a jogbiztonság követelményét teszik kérdőjelessé. Mindezért de lege ferenda egy ideig a jogszabályváltozás mellőzését tartanám fontosnak. Leginkább a *szabályok tartósságára hívnám fel a figyelmet és arra, hogy az adott területen éppen a jogviszonyok sokszínűsége miatt csak a jogalkotói szinten nagyon rugalmas szabályozás tudja a feladatát hatékonyan betölteni*.

4. Jól látható, hogy a személyi állapotot érintő perek – mint nem vagyonjogi perek – különösen érzékenyek az eljárás idővonzatára. A *gyors igényérvényesítés kívánalma* ellenére más nem vagyonjogi perektől eltérően nem a bizonyítás korlátozott volta figyelhető meg, hanem éppen a hivatalbóli eljárás lehetősége, amely jelentősen hathat a gyorsaság ellen. A személyi állapotot érintő perekben a keresetváltoztatás az általános szabályokhoz viszonyítva is rugalmasabb, a bíróság nemcsak a felek által felajánlott bizonyításra van utalva, hanem hivatalból is köteles bizonyítani elsősorban a kiskorú gyermek érdekeinek, valamint a fogyatékkal élő személyek vagy jogaik érvényesítésében akadályozott személyek érdekeinek védelme céljából.

A hivatalbóliságot pedig a Pp. novella még tágította is, így az eljárás befejezése szempontjából hátrányos körülményként jelentkezik a bíróság feladatainak növekedése. Érdekes tendencia, hogy miközben a büntető ügyekben a bírák kifejezetten ódzkodnak a bizonyítástól és elutasítóak a nyomozást illetően, ezzel szemben a személyi állapotot érintő pereket tárgyaló bírák igényeként fogalmazódik meg az 1952-es Pp. gyakorlata szerinti hivatalbóli eljárás és hivatalbóli bizonyítás. A bíróság függetlensége és pártatlansága leginkább akkor nyilvánulhatna meg, ha a hivatalbóli eljárás és bizonyítás szempontjából a bíróság kezdeményező szerepe legfeljebb a probléma észleléséig terjedne, így például az arra történő figyelemfelhívásig. Szükség esetén a jogai védelmére nem képes fél helyett vagy társadalmi érdekből indokolt jogérvényesítést az ügyészi fellépés biztosítaná, mindez azért, hogy a bíróság ne hivatalból nyomozzon. Valószínűsíthetően az alkotmányos keretekkel is összeférhető lenne, ha az ügyészi fellépés nem korlátlan és valamennyi ügyre kiterjedő volna, hanem a korábbi ügyészi fellépés kerülne kiegészítésre akként, hogy amennyiben a bíróság olyan körülményt észlel, amely vonatkozásában hivatalból történő bizonyításnak lenne helye, akkor az erre vonatkozó indítványt vagy a felek, vagy a felek indítványának hiányában az ügyész

tehetné meg.

5. Nem jelentős kérdés, de az értekezésben írtak szerint *indokolatlan a gyámhatóság jelenlétének megkövetelése a perfelvételi tárgyaláson*.

6. A személyes jelenlét ugyanakkor az eljárás gyorsabb lefolytatását segíti elő. Lehetőséget biztosít arra, hogy a bíróság valamennyi releváns kérdését feltegye és a válaszokat vagy azok hiányát megismerhesse. Az érdemi döntéshez szükséges információkat önmagában a személyes jelenlét korábbra tudja hozni, a bizonyítás kereteit kijelölhetővé teszi és a megalapozottságot is nagyban alá tudja támasztani. Ugyanakkor a tárgyaláson történő megjelenés mindig többletszervezést és többletmunkát igényel. Ez elsősorban a peres fél szempontjából jelentkezik, olykor a bíróság munkáját is növeli.

7. A kutatás alapján a garanciális szabályok részbeni feladása nélkül nehezen elképzelhető az eljárás további gyorsítása. A legsürgetőbb nyilvánvalóan a veszélyhelyzet ideje alatt használt *digitális megoldások szabályozása* lenne, de gyakorló jogászként egyelőre kényelmesebb a szabályozatlanság zavaros vizeiben megoldani egy-egy digitális tárgyalást. A kapcsolattartás a közvetlenség ilyen korlátozott megvalósulása útján különösen a távolságok leküzdése érdekében volna hasznos. Főleg lehetőségként jelentkezhetne a személyi állapotot érintő perekben is a fél meghallgatásánál, tanúvallomásoknál, ha a felek ehhez hozzájárulnak. A szakértő igénybevétele esetén az egész folyamat ellenőrizhetősége és rugalmassága is könnyebb lenne. A peres eljárás egyes elemei már digitalizáltak, de nem digitálisak, amely sokszor inkább nehézség, mint segítség. A személyes meghallgatás kötelezettségén is túl lehetne lépni a személyes meghallgatás lehetőségének biztosítása irányába. Ahogyan a vitarendezés minden peren kívüli formája a lehetőség eszközeként a leghatékonyabb, úgy a digitális eszközök felajánlása is csak kötelezettségek nélkül hasznos. Megfontolandó azonban, hogy a fiatal generációk számára az, ami nem érhető el telefonon, az nem is létezik.

8. Célszerűnek tartanám *a joggyakorlatokon alapuló tapasztalatok közzétételét*[5], „zöld könyv” -szerű ajánlásokat arra vonatkozóan, hogy a személyi állapotot érintő perek nagy halmazában előforduló egyes tipikus eljárásokban mi várható el a felektől és mi a

[5] pl. Bírói Gyakorlat Füzetek mintájára, https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/sajto/mti_tudositas_0.pdf (2022. szeptember 2-i letöltés)

bíróságtól, melyek azok a pontok, ahol az eljárás különböző szereplői érdekellentétbe kerülnek, ezekben a helyzetekben egymás álláspontjai hogyan ismerhetők meg. A társadalomnak széleskörű elvárásai vannak a bírósággal szemben. Ez azonban nem egyezik a bíróság saját magáról alkotott képével, ezért az igények és a válaszok folyamatos becsatornázása termékenyen hathat az igazságszolgáltatás működésére.

9. A szakértői bizonyításra vonatkozó rendelkezések mindig is alkalmat adtak a teljesen ellentétes álláspontot képviselő személyek vitáinak lefolytatásához. A személyi állapotot érintő perek körében a *magánszakértői bizonyítás kizártsága* nagyvonalakban a gyakorlatban követett elvek kodifikálása. Mégis a szakértői bizonyítás körében kifejtettekre figyelemmel a szabályozást összességében vitathatónak találom. A törvényjavaslat a 316. §-t akként fogalmazta meg, hogy az aggályos, valamint a jogszabályi rendelkezések megsértésével beterjesztett szakértői vélemény szakvéleményként nem vehető figyelembe. Mind a Pp. hatályba lépésekori, mind a jelenlegi szabályozás azt tartalmazza, hogy az ilyen szakértői vélemény bizonyítékként nem vehető figyelembe, amely úgy vélem, *a szabad bizonyítás elvének jelentős korlátozását jelenti*. Dogmatikailag érthető a szabályozás, mégis úgy vélem, hogy a bizonyítékok köréből történő teljes kizárás sokkal inkább problémás, mint hasznos.

11. Az egységes perrendi szabályozás – bár többségi támogatottságot élvezett a Pp. megalkotásakor – folyamatosan megkérdőjeleződik. A változások a külön szabályok erősítése irányába mutatnak. A személyi állapotot érintő pereknél az alapelvi szintekig ható különbségek figyelhetők meg, amelyek feszegetik az egységes perrend kereteit és a differenciált perrend irányába mutatnak. Azonban léteznek azok a pervezetési technikák a jelenlegi jogszabályi környezetben is, amelyek mellett lehet észszerű időn belül megalapozott döntést hozni úgy, hogy abban az igényérvényesítésben akadályozottak érdekei is figyelembevételre kerüljenek.

12. A Pp. hatálybalépésekor egyik legfontosabb céljaként tűzte ki az eljárások gyorsítását, mivel az EJEB által kialakított észszerű idő követelménye a perhatékonyságot és a perkoncentrációt csak eszköznek tekinti, elvárása azonban, hogy aki a bírósághoz fordul jogvitájának elbírálása végett, ne legyen kitéve annak a bizonytalanságnak, hogy belátható időn belül nem juthat a végső döntés birtokába. A Pp. által megvalósított szabályozás azonban elsősorban a vagyonjogi perekre lett modellezve

és elsődlegesen a bonyolultabb megítélésű és hosszabb időtartamúvá váló perek esetén adott hatékony eszközöket, míg a tömegével előforduló és egyszerűbb pertípusokban kezdetben az időtartamra kedvezőtlenek voltak az eljárási szabályok. A Pp. hatálybalépése óta bekövetkezett változások (az egyszerűbb ügyek esetében lerövidült határidők, a jogvitára már készülő felek esetében a rövidebb felkészülési idő biztosítása) abba az irányba hatottak, hogy a polgári per gyorsaságát már nem elsősorban a jogalkotónak, hanem a jogalkalmazóknak kell megvalósítania. Az egyes személyiségi jogok érvényesítése iránti perek jó tapasztalatai reményt kelthetnek abban, hogy a személyi állapotot érintő perek esetében is gyors és hatékony igényérvényesítést lehet biztosítani. Az ehhez szükséges iránymutatást azonban már nem a jogalkotónak, hanem az egyes perben felmerülő gyakorlati problémák körében kialakított hasznos joggyakorlatok összefoglalásának kell megoldania. Ez a bíró kezét nem köti, hanem helyes irányba vezeti, a feleket pedig figyelmezteti arra, hogy az eljárás gyorsaságának biztosítása nemcsak a bíróság feladata, hanem abban a leghatékonyabb szereplők maguk a peres felek tudnak lenni, ha jogvitájuk eldöntéséhez szükséges valamennyi eszközt időben és teljeskörűen szolgáltatják.

Az értekezés eredményei elsősorban a joggyakorlat alakításában használhatók, de a későbbi jogalkotás számára is megfontolás tárgyát képezhetik.

Doctoral (PhD) Dissertation Thesis

<< POSSIBILITIES OF SPEEDING UP THE PROCEDURE IN ACTIONS RELATING TO PERSONAL STATUS>>

<<Dr. Hegedűs Ákos>>

Supervisor: Dr. Pribula László

UNIVERITY OF DEBRECEN
Géza Marton Doctoral School of Legal

Debrecen, 2023

1. The polemics of the duration of the proceedings is at the same age as the appearance of the initial forms of jurisdiction. The human nature is extremely sensitive of emphasizing temporality and judge the usefulness of a legal instrument even just based on the time involved in the use of it. In the Bible, in the Book of Exodus, it can already be read that

"Now on the day after, Moses took his seat to give decisions for the people: and the people were waiting before Moses from morning till evening. And when Moses' father-in-law saw all he was doing, he said, What is this you are doing for the people? why are you seated here by yourself, with all the people waiting before you from morning till evening? […] And Moses' father-in-law said to him, What you are doing is not good. Your strength and that of the people will be completely used up: this work is more than you are able to do by yourself. […] But for the rest, take from among the people able men, such as have the fear of God, true men hating profits wrongly made; and put such men over them, to be captains of thousands, captains of hundreds and of fifties and of tens."[6]

Several problems of jurisdiction can be learned from the story. The first that if everyone would like to have the most prepared judge than it will burden also those who seeking justice and the single person who provides justice. The establishment of the justice system is important and not only because of the depletion of resources, but to avoid standing there from morning to night waiting for a decision.

Delay has several negative consequences. The injured party need to consider the disadvantages of the time he wasted during the enforcement of his truth. He takes into account that if he has to fight for the truth for a longer period of time, then it is not worth it for him. It is rare when "at a violation of rights, not only the monetary value is at stake, but also the satisfaction of the violated sense of right."[7] The referenced story also points to that if the main purpose is the rapidity than it will compete with other purposes. The quality of a decision, the costs of the organisation of the judiciary, the degree of pursuit of material truth effects counter to rapidity. The example defines the basic requirements against those working in the field of administration of justice: reliability and hatred of profiteers.

---

[6] Exodus:18, 13-21

[7] JHERING, Rudolf Von, *The Struggle for Law*. In: VARGA Csaba (szerk.), Jog és filozófia, Osiris Kft, Budapest, 1998, 16.

In Corpus Juris Hungarici we can find early provisions in order to prevent the procedure from being prolonged. The 24th chapter of the Third Book of Decretum of Saint Ladislaus says about the judges delaying lawsuits that "a judge who delay a lawsuit after thirty days, shall be beaten." This rule of the early civil proceedings draws attention that the time course of the procedure is a sensitive area. It is important to establish the limits of judicial power and to declare what may be expected from jurisdiction.

Therefore the arguments about time course of the procedure are almost the same age as the existence of jurisdiction. However, it means an inexhaustible theme till today. The examination of the legal environment alone does not allow for completely thorough findings and proposals to change legislation do not necessarily bring solutions by themselves. Personal and material conditions necessarily affect the duration of the procedures. The right IT environment is essential, as it matters how long we need to wait until the word processing program is turned on. The availability of legal databases, the searchability of legal documents and explanations can all be taken into account among which online access still hurts financial interests in many cases. Nevertheless, it is unavoidable to examine that, in the ongoing legislative reforms, the Act CXXX of 2016 on the Code of Civil Procedure (Civil Procedure Code) to what extent was able to meet its objectives, how the practice accepted the changes in the procedural law, to what extent conceptual changes can be considered permanent. It also arises as a question in the new regulatory environment, that to what extent uniform jurisprudence can be developed with the means of interpretation alone or the continuous fine-tuning will be necessary by the legislator.

It is important to emphasise that this essay cannot be considered as a comprehensive study of the efficiency or time dimension of civil procedure. Primarily, it deals with the more important issues of time factors in civil proceedings through the specifics of lawsuits affecting personal status. The Civil Procedure Code in accordance with the international trends was codified for property law suits, but the area affected by the most significant changes is the chapter on lawsuits affecting personal status and the most rapidly changing procedural rules can also be found here. Therefore drawing attention to the differences between property law lawsuits and lawsuits affecting personal status cannot be ignored.

The starting point of the topic selection was a formulation summarizing of PRIBULA about the change in procedural rules, which says “the Code of Civil procedures that entered into force on January 1, 2018, based on the results of legal practice and jurisprudence, wanted to promote effective legal protection by conceptually rethinking the structure of the trial, the role of the court and the parties, instead of previous legislative solutions that only focused on procedural deadlines"[8] This conceptual rethinking ran into obstacles within a short time and became the subject of strong criticism. The essay also critically analyses the significant deviations from the previous rules and the changes that occur based on feedback from legal practice. It draws attention with the tool of historical comparison to those rules in which no consensus has been established.

The essay is primarily compares the rules of the Act III of 1952 on the Code of Civil Procedure (Civil Procedure Code of 1952) with the rules of the Civil Procedure Code. The purpose of the comparison is to collect legislative amendments made in connection with the speed of the procedure, focusing on changes in lawsuits affecting personal status. Among these, focusing on the rules that are no longer included in the currently effective text of the law that entered into force on January 1, 2018, or are included differently. Beyond the comparison, the dissertation relies heavily on general conclusions that can be drawn from individual cases. Similarly, according to some opinions, the elimination of the dysfunctionality occurring in individual cases can be solved through legislation - as a general conclusion. The essay aims to be a summary, in which it aims to formulate conclusions for the enforcement of the right to a fair trial by systematically examining the procedural rules affecting the duration of the procedure. It does not regard the speed up of the procedure as synonymous with the right to a fair and reasonable procedure. Its purpose is to examine speed, which is considered to be narrower and therefore easier to assess, but at the same time it does not want to separate itself from making evaluative findings and evaluating the legal measures applied for the sake of speed.

The research primarily uses qualitative methods to process the literature, using historical comparisons. In addition to the norm and the legal interpretation related to it, it also refers to the sociological contexts of law as well as the feedback from legal practice. The essay also relies on legal case analysis in order to support the general findings and to

[8] PRIBULA László, *A polgári perrendtartás megvalósult hatásköri modelljének értékelése a történeti fejlődés tükrében,* Jogtudományi Közlöny 2020. 1., 21.

make general conclusions that can be drawn from individual cases. The quantitative findings are based on publicly available statistics, due to the lack of verifiability, only a few own studies are referenced. In several cases, the selection is subjectively motivated, but aims at objective findings. The dissertation relies on the questionnaire research of the Court of Appeal of Szekszárd in examining the importance of alternative dispute resolution, and builds on the professional materials available on the coospace interface of the National Office for the Judiciary, with the fact that where the given information or opinion is also publicly available, only publicly accessible materials are referred to. It evaluates international influences primarily in the light of guidelines that must also be taken into account during national legal practice.

The fundamentals chapter of the dissertation summarizes the legal institutions that can be evaluated in terms of the speed of the procedure. The essay also attempts to establish a category of non-property lawsuits, since a separate category that differs from the general rules of property lawsuits shows common characteristics. It deals with the analysis of the impact of the divided trial structure on the duration of the procedure, the issue of effective legal remedies related to the prolongation of the procedure and the possibilities of speeding up the procedure in the light of the basic principles of the procedural law. The subject of a longer investigation is three sub-areas that are decisive in lawsuits affecting personal status and can be evaluated based on the speed of the procedure: the amendment of the action, the role of the expert in lawsuits affecting personal status, and the possibility of mediation.

We can find the most changes in the area of lawsuits affecting personal status. Among the identifiable organizing principles, the subject of investigation was the speed of the procedure, the necessity and justification of the different ways of filing a lawsuit, and their effects on the procedure, which is complemented by the time involved in the schedule practice. The importance of the statements made at the trial also played an important role in lawsuits concerning personal status, with which the provisions ensuring the personal presence of the parties are closely related.

The importance of the statements made at the hearing also played an important role in lawsuits concerning personal status, with which the provisions ensuring the personal presence of the parties are closely related. The hearing is one of the most costly and time-consuming parts of the litigation process, but at the same time, it greatly serves

the efficiency of the process. In actions related to personal status usually the parties provide the court with the most important data to establish the facts, since the legal dispute revolves around the "most personal issues" that directly affect them. At the same time, the mandatory rule of personal appearance can have the effect of prolonging the procedure, especially when the defendant specifically sabotages the procedure by not appearing.

Direct observation is difficult to replace both in terms of the validity of the decisions and the human-centeredness of the procedure. At the same time, the hearing can fulfil its function only if it is prepared properly, and the parties are able to clarify which are the controversial issues and which are the ones in which they do not ask for the court's decision, but can settle them themselves.

After the hearing, the most time- and cost-consuming element of the civil procedure is the expert evidence. Specific findings can be made in this area as well, which highlight the differences between the special procedures. Actions on custodianship are the only cases burdened with mandatory expert evidence, but they are not typically protracted cases. Therefore, it would be a simplistic statement to consider cases involving expert evidence as generally long-term or complicated cases.

The amendment of the action and change of facts are closely related to the time of the procedure. Changing the facts, supplementing them, and dripping evidence through them is typically known as a process that leads to the prolongation of the procedure, but at the same time, in the case of actions relating to personal status, the changes in living conditions specifically required the application of looser trial structure rules.

The group of people affected by the lawsuit can also be considered special, since in many cases the protection of minor or the disabled must be taken into account during the procedure. It is the responsibility of the state to operate the institutional system that compensates for the disadvantages of disabled persons, but the elimination of disadvantages also presupposes the active role of the judiciary, because the law considers all exercise of public power to be a public service, and in many cases this is a circumstance that has a negative effect on the passage of time.

The more active judicial role - especially in the field of family law - is complemented by the use of alternative procedures, of which the most typical dispute

resolution method is the use of mediation or conciliation. During special procedures, mediation works differently also than under general rules.

The means of speeding up the procedure are usually:

- Concentration of proceedings (which embraces the tools that speed up the procedure as a principle)
- The optimization of the rules of competency and jurisdiction
- Mandatory legal representation
- Preclusion and eventuality
- Fixing the correct role of legal remedy
- Detailing the requirements of the statement of claim
- Increased attention to the appearance discipline of the parties,
- Order for payment procedures
- Court injunction
- Fine
- Mediation
- Arranging the rules of expert evidence

The set of these instruments provides the opportunity to hold judgement within a reasonable time, however, due to individual anomalies, there are always areas to be oiled.

In actions relating to personal status there are fewer instruments available to speed up the procedure beyond the short deadlines. The transformation of the trial structure, which in the case of property law lawsuits meant a great help, in actions relating to personal status met with resistance. The rules of preclusion are hardly applicable due to the ex officio nature. In a globalizing world, due to geographical distances, the provision of personal presence can result in significant delays in the procedures. The principles and guarantee rules often reduce the efficiency of the device system. The effectiveness of expert evidence is questioned by the fact in itself when an expert who accepts the deadline provided by the law, or no expert at all, can be found.

In actions relating to personal status

- Special rules of competency and jurisdiction
- Limitation of the connection of lawsuits
- Usage of a guardian ad litem

- Application of shorter deadlines
- Provisional measures and preliminary taking of evidence
- Special preparatory stage
- Appearance in person
- Court acts of its own motion
- Strengthening orality
- Ensuring the flexibility of the trial structure
- Making easier to abandon the action
- The exclusion of private expert evidence
- Special elements of the statement of claim

provide an opportunity for generally quick or for also very quick judgments, but in the field of protracted cases, we can only predict, because the Civil Procedure Code due to its multiple modifications within a short period of time, difficult cases have not yet passed through the current palette of the instruments.

2. In most cases, the choice of litigation is the result of force. The goal set by the party, the enforcement of the claim in another way, does not seem feasible. The basis of a civil procedure is the dispute and the conflicting positions of the opposing parties. Starting from this basic idea, the first circumstance that affects the speed of the procedure is to divide the cases where actually there is no dispute between the parties from the tasks of the institution specialized in litigation (the court). Among non-property lawsuits, the lack of dispute can be established typically in actions dissolving the marriage, where the court dissolves the marriage without examining the complete and irreparable breakdown of the marriage, on the basis of a final decision based on an uninfluenced agreement of the spouses. A recurring question is whether the procedure of the court is necessary in such cases.[9]

The objective is therefore that if there are no controversial issues between the parties, then the procedure should be conducted as quickly as possible and with as little

[9] In Latvia, cases of divorce are listed in the family law part of the civil code and the law on civil law notaries. The general framework of the institution of marriage is determined by the family law section of the Civil Code. In Latvia, a marriage can be dissolved by a court or a civil law notary. The civil law notary can dissolve the marriage if the spouses have agreed on the dissolution of the marriage, they do not have common minor or joint property, or if they have joint minor or joint property, they have agreed in writing on the custody of the joint minor, visitation, maintenance of the child and joint on the division of property. https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-lv-maximizeMS_EJN-hu.do?member=1 (downloaded on the 2nd of September in 2022)

energy expenditure as possible. The changes of the Civil Procedure Code have moved in the right direction with the introduction of rules that ensure shorter deadlines and more flexibility. The new preparatory stage introduced by the Act CXIX of 2020 (Civil Procedure Code Novel) provides an opportunity to schedule the hearing quickly and to hold the first hearing as quickly as possible. The Act XXIV of 2022 and the changes in the law provide an opportunity to dissolve the marriage in the framework of a properly prepared, approximately 15-minute hearing, even if the parties have minor children. The reason for the amendment is Mezey v. Hungary 7909/05. case confirms that in the practice of the European Court of Human Rights, in cases relating to personal status, completion within a reasonable time is subject to a stricter judgment in view of the subject matter of the case.

The holding of at least two hearings has led the parties to more serious consideration in actions dissolving the marriage. From the point of view of the dissolution, it was not considered as a significant obstacle, yet it was able to support the seriousness of the decision to a large extent. In those proceedings where minors are also involved, it is generally justified that the negative effects of the litigation on the parties and their environment prevail as little as possible. Nevertheless, it can be stated that there is a limited opportunity to consider the interests of the minor in a too fast procedure. If the dissolution of the marriage becomes a purely formal procedure, there are not many arguments in favour of the court to be the forum authorized to pronounce it.

The rigidity and excessively long preparatory stage even in the simplest cases experienced at the beginning when the Civil Procedure Code came into force, completely turned into an almost formal, administrative procedure with the latest amendment of the Civil Procedure Code, where the role of the court can be considered almost trivial. Presence in person and direct observation do not significantly change this situation either, since in this simplified model the seriousness of the will of the parties can only be confirmed to a limited extent. Therefore, in my opinion, the most recent changes of the Civil Procedure Code that speed up the procedure were justified because practice could not take advantage of the advantages of the divided litigation structure in actions relating to personal status.

3. The amendments of the rules of provisional measures can be interpreted primarily as a tightening of deadlines. It may be justified, as it is generally expected that

the court will decide on the application for a provisional measures within 30 days, on the other hand, based on the unique circumstances of the case, it is possible that even 30 days is considered an excessively long time. Careful and substantive assessment of some requests, without harming the interests of the parties, may take longer. The request for provisional measures presented in actions dissolving the marriage, which affects parental custody, determines relationship between the child and the separated parent significantly. A well-defined contact system is suitable for conducting even a longer evidentiary procedure without significantly harming the interests of both the minor child and the litigants. The purpose of provisional measures is defeated if the decision-making process on the application is too slow, but also in the event that the arguments of the parties are not properly considered, because the deadlines do not allow this. Amendments to the rules of actions relating to personal status are almost so frequent that the requirement of legal certainty came into question. For all this, de lege ferenda, I would consider it important not to change the legislation for a while. I would mostly draw attention to the durability of the rules and to the fact because of the diversity of legal relationships in the given area, only very flexible regulation at the legislative level can fulfil its task effectively.

4. It is clear that actions relating to personal status – like non-property lawsuits – are particularly sensitive to the time involved in the procedure. Despite the desire for quick claim enforcement, unlike other non-property lawsuits, it is not the limitation of evidence that can be observed, but rather the possibility of ex officio proceedings, which can have a significant effect against speed. In actions relating to personal status, the amendment of the action is also more flexible than in the general rules, the court is not only dependent on the evidence offered by the parties, but is also obliged to provide evidence ex officio primarily in order to protect the interests of the minor and the interests of persons with disabilities or persons hindered in asserting their rights.

The ex officio nature was even expanded with the Civil Procedure Code Novel, so the increase in the duties of the court appears as a disadvantageous circumstance from the point of view of the completion of the procedure. It is an interesting trend that, while judges in criminal cases specifically shy away from evidence and are dismissive of investigations, the judges hearing cases relating to personal status requires the ex officio procedure and ex officio proof according to the Civil Procedure Code of 1952. The independence and impartiality of the court could best be manifested if, in terms of the ex officio procedure and proof, the court's initiating role extended at most to the detection of

the problem, such as drawing attention to it. If necessary, justified legal enforcement on behalf of a party unable to protect its rights or in the public interest would be ensured by the action of the prosecutor, all so that the court does not investigate ex officio. It would be compatible with the constitutional framework if the prosecutor's action was not unlimited and covering all cases, but the previous prosecutor's action would be supplemented in such a way that if the court detects a circumstance in respect of which there would be room for ex officio proof, then the relevant motion or the parties, or in the absence of a motion by the parties, the prosecutor could do it.

5. It is not a significant issue, but according to what is written in the dissertation, *it is unjustified to require the presence of the guardianship authority at the preparatory hearing.*

6. Presence in person helps the procedure to proceed more quickly. It provides an opportunity for the court to ask all relevant questions and to get to know the answers or the lack thereof. Presence in person alone can bring the information necessary for a meaningful decision earlier, it makes it possible to define the framework of the proof and it can also support the validity to a large extent. At the same time, appearing at the hearing always requires extra organization and extra work. This occurs primarily from the point of view of the litigant, and sometimes also increases the work of the court.

7. Based on the research, it is difficult to imagine further speeding up the procedure without partially abandoning the guarantee rules. The most urgent issue would be the regulation of the digital solutions used during the state of emergency, but as a practicing lawyer it is more convenient for now to solve one digital trial in the murky waters of unregulation. Keeping in touch through such a limited realization of immediacy would be especially useful in order to overcome distances. In particular, it would be an opportunity in actions relating to personal status during the hearing of the party, during witness statements, with the parties consent to this. If an expert is used, the controllability and flexibility of the entire process would be easier. Some elements of the litigation process are already digitized, but they are not digital, which is often more of a difficulty than a help. It would also be possible to go beyond the obligation of a personal hearing in the direction of ensuring the possibility of a personal hearing. Just as all forms of out-of-court dispute resolution are the most effective means of opportunity, so offering digital

tools is only useful without obligations. However, it should be considered that for the young generations, what is not available on the phone does not exist.

8. It would be useful *to publish experiences based on legal practice*[10], "green book"-like recommendations regarding what is expected of the parties and what of the court in certain typical procedures occurring in a large set of lawsuits affecting personal status, what are the points where the various actors of the procedure come into conflict of interest, how can each other's positions be known in these situations. Society has broad expectations of the court. However, this does not match the court's image of itself, so the continuous channeling of demands and answers can have a fruitful effect on the functioning of the justice system.

9. The provisions on expert evidence have always provided an opportunity for conducting a debate between persons representing completely opposite points of view. In cases relating to personal status, *the exclusion of private expert* evidence is broadly a codification of the principles followed in practice. However, taking into account what was explained in the scope of the expert evidence, as a whole I find the regulation to be debatable. The draft law formulated Section 316 in such a way that the expert opinion submitted in violation of the provisions of the law cannot be taken into account as an expert opinion. Both the regulation of the Civil Procedure Code at the time of entry into force and and the current regulations state that such expert opinion cannot be taken into account as evidence, which I believe *represents a significant limitation of the principle of free evidence.* Dogmatically, the regulation is understandable, but I believe that the complete exclusion from the range of evidence is much more problematic than useful.

11. The unified procedure regulation is constantly questioned. The changes point in the direction of strengthening the separate rules. In actions relating to personal status, differences can be observed down to the fundamental level, which stretch the boundaries of the uniform procedure and point in the direction of a differentiated procedure. However, there are litigation techniques in the current legal environment that allow a well-founded decision to be made within a reasonable time, so that the interests of those who are hindered in the enforcement of the claim are also taken into account.

[10] e.g. Modelled on Judicial Practice Booklets, https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/sajto/mti_tudositas_0.pdf (downloaded on the 2nd of September in 2022)

12. When the Civil Procedure Code entered into force, it set the speeding up of proceedings as one of its most important goals, since the requirement of reasonable time established by the ECHR regards litigation efficiency and litigation concentration only as a means, but it expects that those who turn to the court for the adjudication of their legal disputes should not be exposed to the uncertainty that within a foreseeable time cannot have the final decision. The regulation of the Civil Procedure Code as primarily modelled on property law lawsuits and primarily provided effective instruments in the case of lawsuits with more complex judgments and longer durations while in the simpler types of cases, the procedural rules were initially unfavourable for the duration. The changes after the Civil Procedure Code entered into force (shortened deadlines for simpler cases, shorter preparation time for parties already preparing for litigation) influenced the direction that the speed of the civil procedure should no longer be achieved primarily by the legislator, but by the implementation authorities. The good experiences of lawsuits actions brought for the enforcement of certain personality rights can give rise to hope that fast and effective enforcement of claims can also be ensured in the case of actions relating to personal status. However, the guidelines needed for this should no longer be solved by the legislator, but by a summary of useful jurisprudence developed in the context of practical problems arising in individual lawsuits. These do not tie the judge's hands, but guide them in the right direction, and warn the parties that ensuring the speed of the procedure is not only the court's task, but that the most effective actors in it can be the litigants themselves, if they provide all the instruments necessary to resolve their legal dispute in a timely and comprehensive manner.

The results of the thesis can primarily be used in shaping legal practice, but they can also be considered for future legislation.

DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR
H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@lib.unideb.hu

Nyilvántartási szám: DEENK/220/2023.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Hegedűs Ákos
Doktori Iskola: Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10065041

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (5)

1. **Hegedűs, Á.**: A szakértő szerepe a személyi állapotot érintő perekben.
   Belügyi Szemle. 70 (9), 1763-1788, 2022. ISSN: 2062-9494.
   DOI: http://dx.doi.org/10.38146/BSZ.2022.9.3

   MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A

2. **Hegedűs, Á.**: A személyi állapotot érintő perek legújabb koncepcionális változásai.
   Iustum aequum salutare. 18 (3), 181-193, 2022. ISSN: 1787-3223.

   MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A

3. **Hegedűs, Á.**: Gyermekközpontú igazságszolgáltatás.
   Belügyi Szemle. 68 (5), 39-51, 2020. ISSN: 2062-9494.
   DOI: http://dx.doi.org/10.38146/BSZ.2020.5.3

   MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A

4. **Hegedűs, Á.**: A közigazgatás helye a konfliktusrendezésben.
   Jegyző és Közigazgatás. 21 (4), 20-23, 2019. ISSN: 1589-3383.

   MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B

DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR
H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@lib.unideb.hu

5. **Hegedűs, Á.**: Az egyes személyiségi jogok érvényesítése és a mediáció.
Profectus in Litteris. 10, 29-35, 2019. ISSN: 2062-1469.

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottsága irányelvei szerint:

„A" kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 3, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 3

„B" kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 1, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: 1

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2023.06.07.

DEBRECENI EGYETEM * Egyetemi és Nemzeti Könyvtár *

UNIVERSITY of DEBRECEN

UNIVERSITY AND NATIONAL LIBRARY
UNIVERSITY OF DEBRECEN
H-4002 Egyetem tér 1, Debrecen
Phone: +3652/410-443, email: publikaciok@lib.unideb.hu

Registry number: DEENK/220/2023.PL
Subject: PhD Publication List

Candidate: Ákos Hegedűs
Doctoral School: Géza Marton Doctoral School of Legal Studies
MTMT ID: 10065041

List of publications related to the dissertation

Articles, studies (5)

1. **Hegedűs, Á.**: A szakértő szerepe a személyi állapotot érintő perekben.
   Belügyi Szemle. 70 (9), 1763-1788, 2022. ISSN: 2062-9494.
   DOI: http://dx.doi.org/10.38146/BSZ.2022.9.3

   Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A

2. **Hegedűs, Á.**: A személyi állapotot érintő perek legújabb koncepcionális változásai.
   Iustum aequum salutare. 18 (3), 181-193, 2022. ISSN: 1787-3223.

   Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A

3. **Hegedűs, Á.**: Gyermekközpontú igazságszolgáltatás.
   Belügyi Szemle. 68 (5), 39-51, 2020. ISSN: 2062-9494.
   DOI: http://dx.doi.org/10.38146/BSZ.2020.5.3

   Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A

4. **Hegedűs, Á.**: A közigazgatás helye a konfliktusrendezésben.
   Jegyző és Közigazgatás. 21 (4), 20-23, 2019. ISSN: 1589-3383.

   Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: B

DEBRECENI EGYETEM Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

UNIVERSITY of DEBRECEN

UNIVERSITY AND NATIONAL LIBRARY
UNIVERSITY OF DEBRECEN
H-4002 Egyetem tér 1, Debrecen
Phone: +3652/410-443, email: publikaciok@lib.unideb.hu

5. **Hegedűs, Á.**: Az egyes személyiségi jogok érvényesítése és a mediáció. *Profectus in Litteris. 10*, 29-35, 2019. ISSN: 2062-1469.

By the directives of HAS Committee on Legal and Political Sciences:

Publications in periodicals level „A": 3, related to the dissertation: 3.

Publications in periodicals level „B": 1, related to the dissertation: 1.

The Candidate's publication data submitted to the iDEa Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of the Journal Citation Report (Impact Factor) database.

07 June, 2023

DEBRECENI EGYETEM * Egyetemi és Nemzeti Könyvtár *